

Te Whakawhitinga Kōrero mō te Rautaki hei Ārai, hei Whakaiti hoki i te Tūkino Petipeti 2025/26 ki te 2027/28

Kupu whakataki

He take hauora tūmatanui nui te tūkino i te petipeti ki ō tātou hapori, ki ngā tāngata, ki ngā whānau hoki. Ko tōna kotahi mai i ia rima tāngata i Aotearoa ka pāngia e te tūkino i runga i tāna ake petipeti, i te petipeti a tētahi atu rānei.

Kāore te tūkino i te rangona ōritetia puta noa i ō tātou hapori, nā te mea he nui ake te pānga o te tūkino i te petipeti ki te Māori, ki ngā iwi nō Te Moana-nui-a-Kiwa, ki ngā tāngata nō Āhia, ki te hunga rangatahi hoki i ērā atu rōpū taupori.

Ia toru tau, e herea ana te Manatū Hauora e te Gambling Act 2003 ki te whakawhiti kōrero mō tētahi rautaki e marohitia ana, tae atu ki ngā ratonga, hei ārai, hei whakaiti hoki i te tūkino ka pā mai ki ngā tāngata, ki ngā whānau, ki ngā hapori hoki nā te petipeti te take. I roto nei, ka whakawhiti kōrero te Manatū Hauora mō ngā kōwhiringa utu hei whakahoki i ngā utu o te whakawhanake, o te whakatinana i te rautaki mai i ngā kaiwhakahaere petipeti.

Kei te whakawhiti kōrero te Manatū Hauora i tēnei wā mō te Rautaki hei Ārai, hei Whakaiti hoki i te Tūkino Petipeti 2025/26 ki te 2027/28

He ara wātea tēnei kia whakapuakina ō whakaaro mō te mahere rautaki hukihuki (ngā mea ka whakatutukihia e mātou), mō te mahere ratonga hukihuki (te āhua o te whakatutuki i tērā), mō ngā taumata pūtea hukihuki me te nui o ngā utu (te āhua o te tuku pūtea ki tērā).

Ka noho ngā kōrero whakahoki i tēnei whakawhitinga kōrero hei wāhanga o te mōhiohio ka tukuna ki te Gambling Commission, māna tōna ake whakawhitinga kōrero e whakahaere, me te tuku i ngā tūtohu ki te Kāwanatanga hei wāhanga o te wāhanga whai muri o tēnei mahi. Ka mana te rautaki hou me te utu hou atu i te 1 o Hūrae 2025.

Ka hangaia te rautaki hou i runga i ngā rautaki o mua ki te ārai, ki te whakaiti i te tūkino petipeti, ā, e hāngai ana ki ngā whāinga, ki ngā whakaarotau a te Kāwanatanga mō te hauora ā-hinengaro me te waranga, ā, ko te whāinga tuanui kia kua te matapae ora, kia kua te kounga ora e pāngia e te tūkino petipeti.

Ā roto i ngā tau e toru e heke mai ana, ko te aronga matua e marohitia nei ko te whakapai ake i te urunga ki te ārai tūkino petipeti, ki te mahi kokoti wawe, ki ngā ratonga tautoko whaitake mō te hunga e tino whakaraerae ana ki te tūkino petipeti, ā, ki te whakatipu, ki te tautoko hoki i te rāngaimahi tūkino petipeti – kei te taha haumanu, kei te taha e arahina ana e te aropā hoki.

Mahere rautaki (ngā mea ka whakatutukihia e mātou)

E whakaaturia ana e te rautaki hukihuki ngā whakaarotau o te Kāwanatanga mō te hauora ā-hinengaro me te waranga. Mō te tūkinu petipeti, anei aua whakaarotau:

- te whakapiki i te tomonga ki te tautoko tūkinu petipeti
- te whakapiki i te nui o te rāngaimahi tūkinu petipeti
- te whakapakari i te aronga ki te ārai i te tūkinu petipeti, ki te mahi kokoti wawe hoki
- te whakapai ake i te whitake o te tautoko tūkinu petipeti.

Ka tautoko tonu ēnei whakaarotau i ngā putanga e whai ake nei hei tautoko i ngā tāngata e tino pāngia ana e te tūkinu petipeti:

- E wātea mai ana te whānuitanga o ngā ratonga, o te tautoko hoki hei ārai i te tūkinu petipeti, hei whakaiti hoki i tērā – atu i te ārai ki te mahi kokoti wawe ki te tautoko ā-mātanga.
- Ka ārai, ka whakaiti hoki ngā tikanga ā-pāpori, ā-ahurea hoki i te tūkinu i te petipeti.
- He pakari te hautūtanga, te noho haepapa hoki o te pūnaha ārai tūkinu petipeti, ā, ka tino tata rawa atu ki ngā hapori te noho o te mahi whakatau take.
- Arā te aronga o te pūnaha ki te hunga e tino whakaraerae ana ki te tūkinu i te petipeti.

Mahere ratonga (te āhua o te whakatutuki i tērā)

Ka whakaritea e te Mahere Ratonga te whānuitanga o ngā ratonga hauora tūmatanui me te whare haumanu hoki e tautokona ana e te rangahau me te aromātai pākaha.

I roto i te puka whakawhitinga kōrero tētahi mahere ratonga hukihuki mō te toru tau, i āta tuhia ai ngā utu me ngā tahua pūtea mō ēnei ratonga ā roto i te toru tau e heke mai ana.

Ka whakapaparia tēnei pūtea i ngā ratonga iho o nāianei, me te aronga ki:

- Te whakapiki i te tomonga mā te whakawhānui i te whakaratonga o te ratonga haumanu, mō te momo o te ratonga/te taupori e whakaratohia ana ka tahi (hei tauira, te tautoko tino kaha tāpiri), ā, mō te wāhi ka rua (te whakakī i ētahi wāhi kāore he ratonga kanohi-ki-te-kanohi i tēnei wā).
- Te whakapiki i te rāngaimahi mā te tautoko i ngā kaiuru hou ki te rāngaimahi, me te pupuri i ngā kaimahi o nāianei (mō ngā rāngaimahi ā-aropā, ā-haumanu hoki).
- Te ārai i te tūkinu me te mahi kokoti wawe mā te tuku i ētahi mahi whakatairanga hauora e aro ana ki te hapori.
- Te whakapai ake i te whitake mā te utu i ētahi kaupapa rangahau, aromātai hoki, tae atu ki te aromātai i ngā ratonga haumanu katoa, ki te aromātai pānga mō te Rautaki ake.

E whakatakotoria ana e te mahere ratonga tētahi kete haumitanga ko tōna utu ko te \$87.718 ā roto i te toru tau. He pikinga ēnei o te \$11.595 miriona i te tahua pūtea o nāianei o te

rautaki, ā, i roto nei ko te haumi anō i te \$3.412 kāore i utua e matapaetia ana i te wā rautaki o nāianeī.

Mai i tēnei pūtea tāpiri, ko tōna haurua hei utu i ngā ratonga hou, i ngā mahi kokoti hei urupare ki ngā huringa i te taiao petipeti (pērā i te whakatairanga ratonga, i te whakawhanake rāngaimahi, i tētahi pūnaha aukati petipeti ā-ipurangi hoki), ā, ko tērā atu haurua hei anganui ki ētahi pēhanga ā-utu, ā-rahi hoki (tae atu ki te whakawhānui ratonga, ki ngā urupare ki ngā pēhanga utu ā-hāora hoki).

Whakarāpopoto o te mahere ratonga me te tahua pūtea hei ārai, hei whakaiti hoki i te tūkinu petipeti (ki ngā \$ miriona – horekau te GST), 2025/26 ki te 2027/28

Whakaarotau	2025/26	2026/27	2027/28	Tapeke
Te whakapiki i te tomonga ki te tautoko tūkinu petipeti	11.258	12.023	12.588	35.868
Te whakapiki i te nui o te rāngaimahi tūkinu petipeti	1.154	1.504	1.499	4.156
Te whakapakari i te aronga ki te ārai i te tūkinu petipeti, ki te mahi kokoti wawe hoki	10.082	10.049	10.556	30.687
Te whakapai ake i te whaitake o te tautoko tūkinu petipeti	3.789	3.654	2.604	10.047
Ngā utu o te tari	2.181	2.475	2.302	6.958
Tapeke	28.464	29.705	29.549	87.718

Kia mōhio: E kore pea ngā rahinga tahua e tatau ki te tapeke nā te whakaawhiwhi.

Te utu petipeti (te āhua o te whai pūtea)

E ahu mai ana te pūtea mō ngā mahi katoa hei ārai, hei whakaiti hoki i te tūkinu petipeti i te Problem Gambling Levy – arā, i tētahi utu e utua ana e ngā rāngai petipeti matua e whā (e ngā kaiwhakahaere mihini kēmu ehara i te whare petipeti (pokies), e ngā whare petipeti, e TAB NZ, e Lotto NZ hoki).

Ka whakaritea te nui o tēnei utu e tētahi ture tātai i te Gambling Act 2003 e tātai ai i te nui me utu e ia rāngai.

Ka whai whakaarohia e te ture tātai te nui i ngaro i ngā kaitākaro i ia rāngai (te whakapaunga), ā, te nui hoki o ngā tāngata e tomo mai ana ki ngā ratonga (ngā taenga mai), ā, ka tātaihia te nui o te utu mō tēnā, mō tēnā o ngā rāngai e whā. Arotakehia ai te utu ia te toru tau, i te taha o te whakawhanaketanga o te rautaki hou. Ko te wā utu whai muri mai ko te 1 o Hūrae 2025 ki te 30 o Hune 2028.

Ka whai whakaarohia e te tuhinga whakawhitinga kōrero ngā kōwhiringa whakataumaha utu rerekē e whā e whakatau ai te nui o te utu ka utua e ia rāngai. Ko te nui o ngā utu e marohitia ana mō ia rāngai petipeti, atu i a TAB NZ, ka nui ake i te nui o te ngā utu mō te wā utu o nāiane i raro i ngā kōwhiringa whakataumaha katoa mō te 2025/26 ki te 2027/28. Ka utua te utu tino nui mō ngā kōwhiringa katoa e ngā kaiwhakahaere mihini kēmu ehara i te whare petipeti.

Me pēhea e whakapuaki i ō whakaaro

E hiahia ana te Kāwanatanga me te Manatū Hauora ki te rongoi i ō whakaaro.

He mea nui tō kōrero whakahoki, ā, ka whakamōhiohia te putanga whakamutunga o te Rautaki hei Ārai, hei Whakaiti hoki i te Tūkino Petipeti 2025/26 ki te 2027/28.

Kei te hiahia mātou ki te mōhio mēnā ki ō whakaaro e tika ana ō mātou aronga, tērā rānei kua mahue i a mātou tētahi āhuatanga.

Anei ētahi pātai ka hiahia pea koe ki te utu i ō kōrero whakahoki:

- E whakaae ana koe ki te aronga o te mahere rautaki? Mēnā kāo, he aha ai?
- E whakaae ana koe ki te aronga o te mahere ratonga? Mēnā kāo, he aha ai?
- He whakaaro ōu mō te utu petipeti?
- He kōrero anō āu mō te rautaki hukihuki, mō te tūkino petipeti whānui rānei?

Ka kitea te tuhinga whakawhitinga kōrero katoa i te whārangi Rautaki hei Ārai, hei Whakaiti hoki i te Tūkino Petipeti i te pae tukutuku a te Manatū Hauora.

Ka kati te whakawhitinga kōrero ā te 6 o Oketopa 2024.

Ka taea e koe te tuku whakahoki kōrero mā:

- te tuku i tētahi tāpaetanga i te ipurangi ki <https://consult.health.govt.nz>
- te tae atu ki tētahi hui whakawhitinga kōrero – ka wātea mai ngā taipitopito o ngā hui ki <https://consult.health.govt.nz>
- te īmēra i ō whakaaro ki gamblingharm@health.govt.nz.